

Ynglefuglene på Nordre Rønner 1827—1975

STEN ASBIRK

(With an English summary: The breeding birds of Nordre Rønner islands, northern Jutland, 1827-1975)

Meddelelse nr. 98 fra Naturfredningsrådets Reservatudvalg

INDLEDNING

Nordre Rønner er betegnelsen for nogle små stenøer i Kattegat ca. 7 km nord for Vesterø-havn på Læsø (se fig. 1). Øerne består af en gruppe på fem øer; Langholm, Spirholm, Storestensholm, Lillestensholm og Klatterne samt en isoleret ø, Borfeld, ca. 1,5 km sydvest for hovedgruppen. Borfeld er ca. 1/2 ha stor, mens de øvrige øer tilsammen har et areal på ca. 10 ha.

Samlede beskrivelser af øernes fugleliv har tidligere været givet af Faber (1828), Olsen (1906), Friis (1928), C.A. Rasmussen (1932), S. Rasmussen (1932), Joensen (1960) og Rosendahl (1963).

Grunden til nærværende artikels fremkomst er dels, at jeg nu i de sidste fire år (1972-75) har foretaget grundige ynglefugle-optællinger på øerne, og dels at der i løbet af de sidste ca. 10 år er sket store forandringer i ynglefuglefaunaens sammensætning.

KORT BESKRIVELSE AF LANDSKAB OG VEGETATION

Den eneste form for bebyggelse, der findes på øerne, er et fyr med tilhørende bygninger fra 1879 (se fig. 2 og 10). Samtlige bygninger findes på Spirholm med undtagelse af et lille telefonhus på Langholm. Fyret blev automatiseret i foråret 1963, og bygningerne har ikke været beboede siden da, bortset fra i kortere perioder af udsendte ornitologer fra Naturfredningsrådet.

Øerne består af stenansamlinger, der kun hæver sig ganske få meter over havets overflade. På grund af den landhævning, som finder sted i den nordlige del af Danmark, er stadig større dele af øerne kommet oven vande og blevet dækket af vegetation. Sammenlignes med ældre fotografier fra 40-50 år siden, synes øernes areal at være øget med 20-30% siden da (Andersen - Harild in litt.).

Borfeld er en stenø helt uden nogen form for vegetation af højere planter. De øvrige øer er dækket af en høj og frodig, men ret artsfattig vegetation (Wiinstedt 1932). Helhedsindtrykket domineres midt på øerne af ca. 1,5 m høje bevoksninger af Vild kørvel *Anthriscus silvestris* og græsserne Draphavre *Avena elatior* og Strandkvik *Agropyrum junceum*. På de højeste partier af alle øerne undtagen Klatterne findes tætte rosenkrat, *Rosa sp.*, med enkelte hyldebuske *Sambucus nigra*. Nærmere kystlinjen findes en zone med Strandbæde *Beta maritima* som dominerende. Udenfor denne zone findes på store dele af øernes østkyster høje bevoksninger med Strandmælde *Atriplex litoralis* og på øernes vestkyster bevoksninger med Strandannelgræs *Puccinellia maritima*.

Udenfor vegetationsranden findes de fleste steder et bælte af varierende bredde (afhængigt af vandstanden) med stenstrand. Sandstrand findes dog enkelte steder på Spirholm og Langholm.

MATERIALE

I de seneste fire år har jeg med støtte fra Naturfredningsrådet været på Nordre Rønner for bl. a. at foretage optællinger af ynglefuglebestanden i følgende perioder: 31/5-4/6 og 27/6-1/7 1972, 31/5-4/6 1973, 23-27/5 1974 og 25/4-15/8 1975. I 1973 og 1974 har Anders Pape Møller desuden suppleret med oplysninger fra perioderne 26-30/6 1973 og 27-29/6 1974.

Fra tiden før 1972 har jeg udover de publicerede artikler og observationer gennemgået samtlige af de indberetninger, som fyrvæsenets personale i tiden 1885-1962 har indsendt til Zoologisk Museum vedrørende fuglefald og fugletræk m.v. Desuden har jeg gennemgået Zoologisk Museums ægsamlinger for relevante oplysninger, og jeg har gennem-

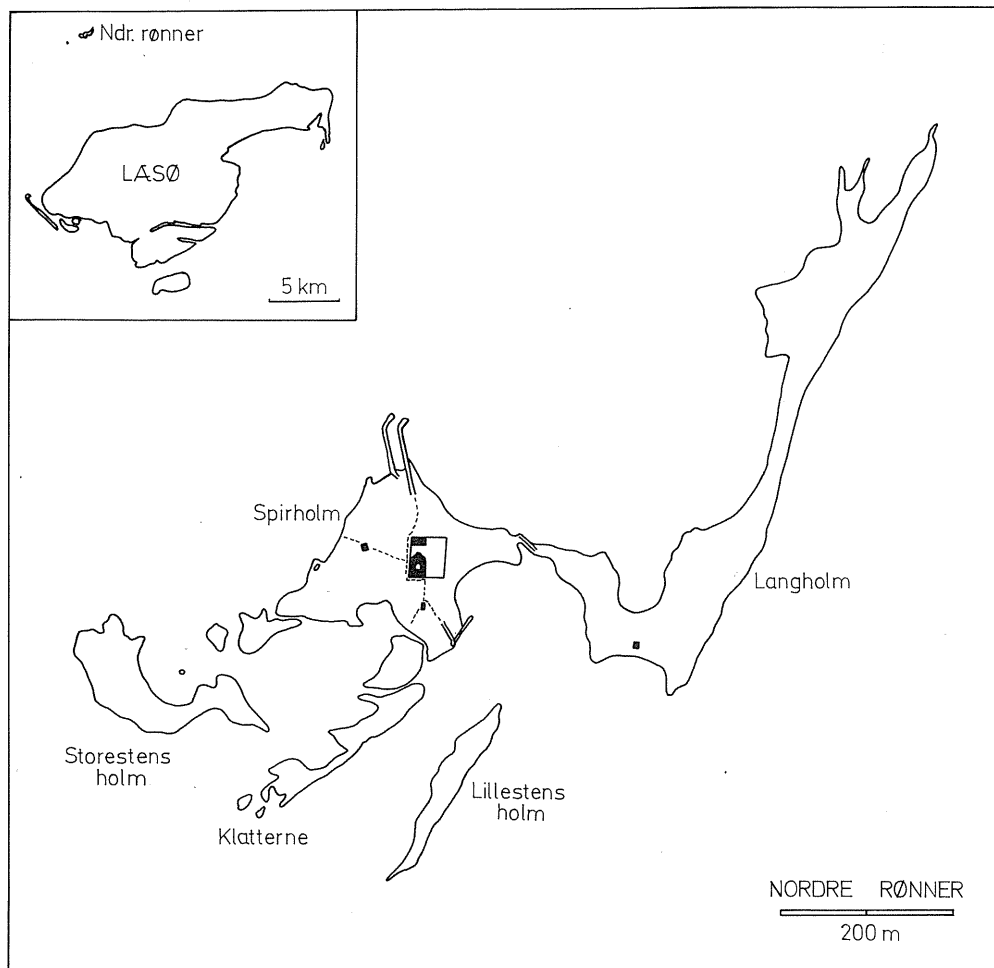

Fig. 1. Kort over Nordre Rønner, med angivelse af øernes placering i forhold til Læsø.
Map of Nordre Rønner islands, and their position in relation to Læsø.

set det faunistiske kartotek, som i sin tid blev oprettet under Dansk ornithologisk Forening af Poul Jespersen (se Jespersen 1939), og som opbevares på Zoologisk Museum.

Endelig har jeg modtaget oplysninger om ynglefugleoptællinger fra Vildtbiologisk Station, Naturfredningsrådets Reservatudvalg, tidl. fyrmester B. Th. Boiesen, Pelle Andersen - Harild og Anthon Sørensen. Alle bringes hermed min bedste tak for oplysningerne, ligesom Pelle Andersen - Harild takkes for kommentarer til manuskriptet.

YNGLEFUGLE

Gravand, *Tadorna tadorna*

Bestanden udgjorde i 1975 24 par. Fordelin-

gen på de enkelte øer fremgår af tabel 1 og fig. 10. Arten har været kendt som ynglefugl på øerne lige siden den første ornitologiske beretning herfra i 1827. De første angivelser af bestandens størrelse fremgår af fyrberetningerne fra 1909 og 1910, hvor 20 - 40 par skønnedes at yngle på øerne. I slutningen af 1920'erne angiver S. Rasmussen (1932) en bestand på kun 5 par, men da han indledningsvis omtaler Gravanden som en temmelig talrig ynglefugl, vil jeg tro, at der er tale om en trykfejl. C.A. Rasmussen (1932) anslår således for årene 1928 og 1931 bestanden til ca. 25 par. I fyrberetningerne fra 1940'erne svinger bestandsangivelserne meget, fra 10 - 50 par. Fra 1938 og 1939 angives endog 100 ynglepar, men det er givet alt for mange.

Skønnene fra 1941 og 1942 på 30 - 50 par synes mere realistiske, men måske også noget i overkant. Siden har bestanden været konstant på 15 - 25 par.

Gravænderne anbringer deres reder under sildekasser og andet vraggods samt under de af fyrvæsenet opsatte jernklokker. Enkelte reder kan desuden findes under de tætte buskads på Spirholm.

Æglægningen sker i maj måned, men enkelte kuld lægges dog allerede i slutningen af april, idet jeg i 1975 fandt en rede med 10 æg den 4. maj. Samme år observeredes det første kuld ællinger d. 5. juni, men tidligere klækkede kuld kan være overset.

Gråand, *Anas platyrhynchos*

Bestanden udgjorde i 1975 8 - 10 par. Fordeelingen på de enkelte øer og redernes placering ses af tabel 1 og fig. 10. De første angivelser af arten som ynglefugl på øerne stammer fra fyrberetningerne i 1945. I betragtning af, at Gråanden er et yndet jagtobjekt og derfor givet har haft fyrfolkens interesse, anser jeg det for sikkert, at arten ikke tidligere har ynglet på øerne. Det har i så fald været yderst uregelmæssigt.

Gråanden anbringer sin rede helt overdækket i det meget høje græs, evt. i forbindelse med et buskads.

Spidsand, *Anas acuta*

Der er kun gjort et enkelt ynglefund af arten på øerne; i 1894 (Olsen 1906). Fuglen blev set flyve af reden. I betragtning af, at R. Jul. Olsen var en ivrig ægsamler, må bestemmelsen være rigtig.

Ederfugl, *Somateria mollissima*

Antallet af Ederfuglere der blev talt i perioden 25 - 27. april og 1. maj 1975. I alt blev 134 reder fundet og æggene mærket med redenummer. Senere på sæsonen blev der fundet yderligere 95 reder uden speciel og systematisk eftersøgning (se fig. 3). Da mange reder bliver forladt eller plyndret af Sølvmåger *Larus argentatus*, kan man hævde, at der er tale om omlagte kuld, men Franzmann (in litt.) angiver, at der går ca. 1 måned før Ederfuglene på Christiansø er i stand til at producere et nyt kuld, og at omlæg er yderst sjældne. At omlæg finder sted på Ndr. Rønner har jeg to beviser på fra 1975, idet jeg på to reder med nylagte æg aflæste mærkede

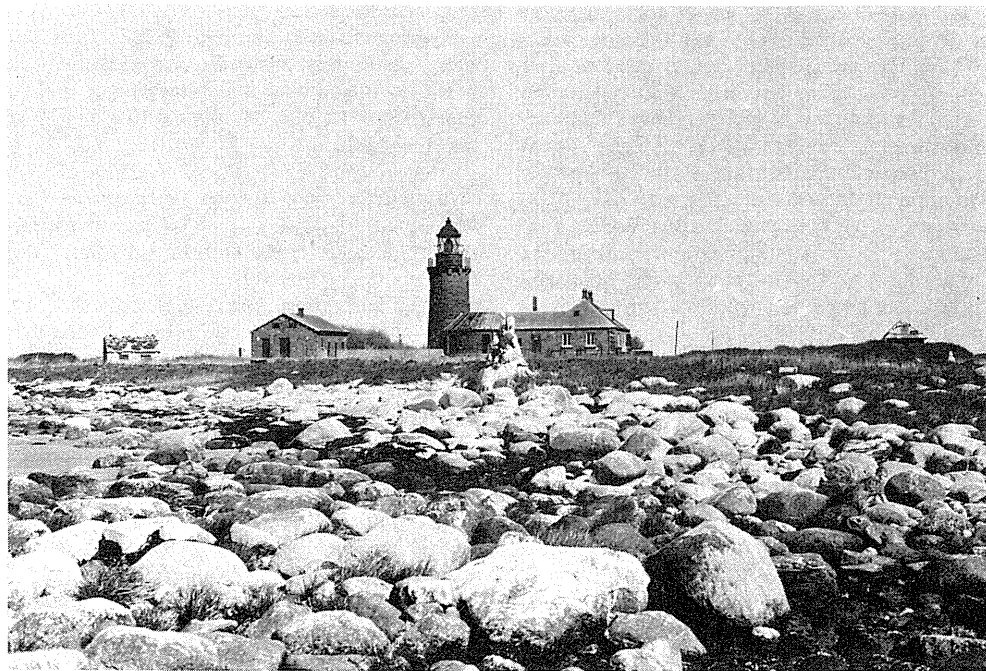

Fig. 2. Fyret på Nordre Rønner.
The lighthouse of Nordre Rønner.

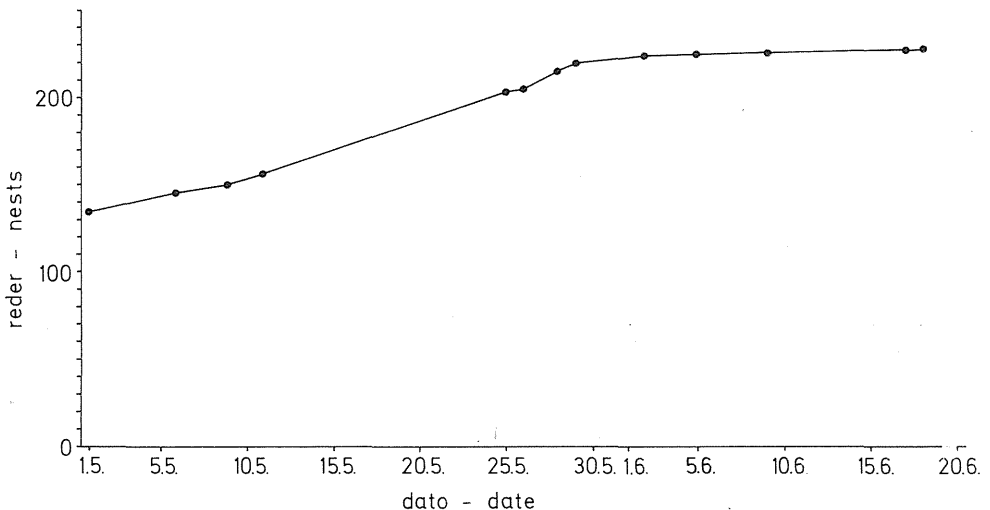

Fig. 3. Antal reder af Ederfugl i maj og juni 1975.
Number of nests of Eider *Somateria mollissima* in May and June 1975.

hunner henholdsvis d. 2. juni og d. 5. juni. De to hunner var tidligere blevet mærket på reder med æg under den systematiske optælling omkring 1. maj. Ud fra dette vil jeg bedømme bestandens størrelse til ca. 220 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1.

Ederfuglen har været kendt som ynglefugl på øerne lige siden Faber (1828) besøgte dem i 1827. Der har dog kun været tale om 1-2 par, og enkelte år har arten ikke ynglet på øerne. I slutningen af 1930'erne og i 1940'erne går bestanden frem fra 10 til 30 par, hvoraf ca. halvdelen på Borfeld. I 1963 er bestanden oppe på det nuværende niveau på ca. 200 par. Det er vanskeligt med sikkerhed at vurdere, om der er tale om reelle forandringer i bestanden i perioden 1963-1975, hvor alle optællinger beror på engangstællinger bortset fra 1975.

Ederfuglens reder anbringes oftest godt skjult i højt græs, under rosenbuske og andet krat samt i fyrhaven, hvor hele 25 reder var placeret langs stengærderne. En del reder findes dog også ganske åbent i tangopskyl langs stranden.

Æglægningen i 1975 strakte sig fra begyndelsen af april til begyndelsen af juni. Således blev det første kuld ællinger iagttaget d. 2. maj, og d. 27. juni var der kun 2 reder tilbage med æg.

Toppet skallesluger, *Mergus serrator*
Bestanden udgjorde i 1975 19 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1. Ar-

ten er uhyre vanskelig at optælle, da den rugende hun trykker hårdt på den godt skjulte rede. Nogen systematisk redeeftersøgning er ikke foretaget.

Arten har sandsynligvis altid ynglet på øerne, skønt Faber (1828) ikke nævner den. Bestanden har gennem hele perioden været konstant på 20-25 par.

Reden anbringes helt overdækket i tæt højt græs, under buskads og sildekasser.

Æglægningen sker fra slutningen af maj til begyndelsen af juni. De første ællinger i 1975 sås d. 2. juli.

Strandskade, *Haematopus ostralegus*

Bestanden udgjorde i 1975 19 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1 og fig. 10.

Arten har været kendt som ynglefugl på øerne siden 1886 (fyrberetning). Bestanden var i 1930'erne og 1940'erne 10-20 par, og den samme bestand opretholdes i 1960'erne og 1970'erne.

Rederne anbringes i lav vegetation eller på nøgne partier i denne. Enkelte reder anbringes i randen af den høje vegetation.

Æglægningen sker i maj. Den første rede med 2 æg blev dog fundet allerede d. 26. april 1975.

Stor præstekrave, *Charadrius hiaticula*

Bestanden udgjorde i 1975 4 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1 og fig. 10.

Arten synes at have været fast ynglefugl i al

den tid, ornitologer har besøgt øerne. Bestanden har ligget konstant på 5 - 10 par, men i 1960'erne og 1970'erne har arten optrådt mere uregelmæssigt og med en ringere bestand.

Rederne anbringes på sandstrand eller på steder med meget små sten.

Stenvender, *Arenaria interpres*.

Arten fandtes som ynglefugl på øerne af Faber allerede i 1827. Bestanden var i begyndelsen af 1900-tallet så høj som 10 - 15 par. Arten var dog hårdt efterstræbt af ægsamlere, hvilket bl. a. vises af de 12 og 10 ægkuld, som findes i Zoologisk Museums ægsamling fra henholdsvis 1901 og 1903. I slutningen af 1930'erne er bestanden faldet til 2-3 par, som yngler konstant frem til slutningen af 1950'erne. Siden har arten ikke ynglet på øerne, bortset fra 1969, hvor Palle Uhd Jepsen, Vildtbiologisk Station, så 2 par, som viste tydelig yngleuro.

Rødben, *Tringa totanus*

Bestanden udgjorde i 1975 5 - 6 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1 og fig. 10.

Arten har ynglet konstant på øerne lige siden 1827. I 1940'erne var bestanden på ca. 10 par, i 1970'erne kun 2 - 6 par.

Rederne anbringes skjult i det høje græs.

Almindelig ryle, *Calidris alpina*

Arten nævnes som ynglende på Ndr. Rønner af Faber (1828), men uden nærmere dokumentation. Biotopen synes ikke særlig velegnet som yngleplads for Almindelig ryle, og arten har ikke ynglet på øerne siden Fabers angivelse.

Svartbag, *Larus marinus*

Bestanden udgjorde i 1975 81 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1 og fig. 10. Arten indvandrede som ynglefugl på øerne omkring 1937, hvor 1 par skulle have ynglet på Borfeld (Løppenthin 1945). 1 par ynglede ligeledes i 1947 og 1948 ifølge fyrbetretningerne, men det fremgår ikke, om det var på Borfeld eller på selve hovedøgruppen.

Fra 1950'erne yngler arten regelmæssigt, og bestanden er gået betydeligt frem, fra 5 til 81 par.

Svartbagen er en relativt fåtallig ynglefugl i Danmark med en totalbestand på nogle hundrede par. Bestanden på Ndr. Rønner udgør således en væsentlig del af bestanden på landsbasis.

Svartbagen anbringer sin rede imellem sten

eller i tang helt ude i strandkanten på de større øer og på stenrev i nær tilknytning til de større øer (se fig. 4). Et enkelt par rugede midt på den helt vegetationsløse ø Borfeld. På grund af denne redeplacering er der ofte risiko for bortskylning af rederne ved kraftigt højvande. I 1975 skyledes rederne på den yderste nordspids af Langholm således væk under en storm, men fuglene lagde tilsyneladende om.

Æglægningen sker i april og maj. D. 26. april 1975 fandtes ca. 25 reder med æg. Den første klækkede rede bemærkedes d. 22. maj, og d. 29. maj var mange reder klækket. De første flyvende unger sås 3. juli. Æglægningen sker således tydeligt på et tidligere tidspunkt end hos Sølvågen.

Kuldstørrelsen er næsten ufravigeligt på 3 æg. Mindre kuld kan skyldes prædation på æggene eller omlæg. Ægstørrelsen er i gennemsnit 77,50 x 53,78 mm (163 æg målt).

Sildemåge, *Larus fuscus*

Bestanden udgjorde i 1975 20 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1 og fig. 10.

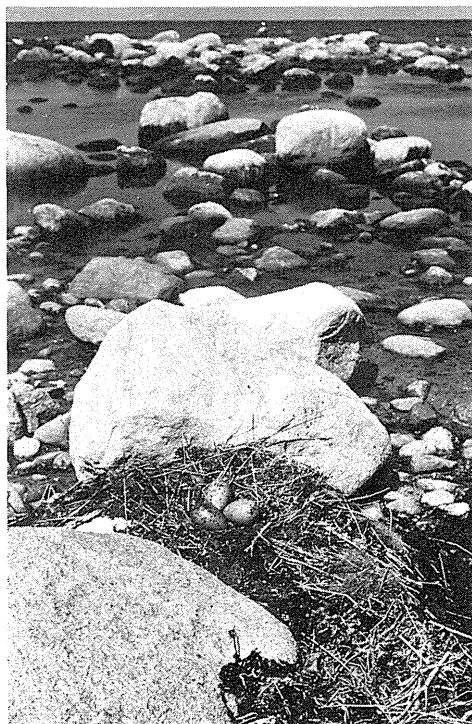

Fig. 4. Typisk redeplacering af Svartbag. Typical nest site of Greater Black-backed Gull *Larus marinus*.

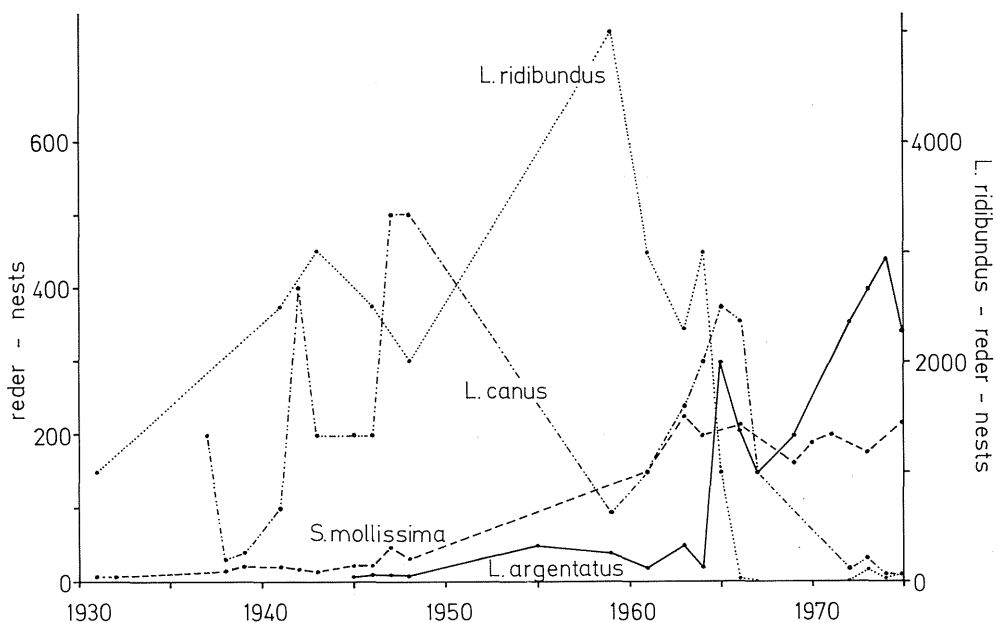

Fig. 5. Bestandsudvikling på Nordre Rønner af Hættemåge, Stormmåge, Sølvmåge og Ederfugl i perioden 1930 - 1975.

Population fluctuations on Nordre Rønner of Black-headed Gull *Larus ridibundus*, Common Gull *L. canus*, Herring Gull *L. argentatus*, and Eider *Somateria mollissima* during the period 1930 - 1975.

Arten er en relativt ny ynglefugl på øerne. Ifølge fyrberetningerne skulle 2 - 6 par have ynglet i 1942 - 43, men denne angivelse skal nok tages med forsigtighed. I 1960'erne er arten regelmæssig ynglefugl på øerne, og bestanden er gået lidt frem i 1970'erne.

Rederne anbringes i det høje græs midt mellem Sølvmågerne, og æglægningen sker i maj.

Sølvmåge, *Larus argentatus*

Bestanden udgjorde i 1975 ca. 350 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1 og fig. 10. Sølvmågen indvandrede først som ynglefugl på øerne i 1945, hvor 7 par ynglede ifølge fyrberetningerne. Bestanden gik kun lidt frem i 1950'erne, men i midten af 1960'erne begyndte den kraftige stigning, som er fortsat indtil 1974, men måske standset i 1975 (se fig. 5).

Sølvmågens reder anbringes fortrinsvis i det høje græs og langs kanterne af de høje græsbevoksninger. Desuden yngler en hel del under rosenkrattene på øerne ligesom Ederfugle og Toppede skalleslugere.

Æglægningen begyndte i 1975 i slutningen af april, hvor 5 reder fandtes med æg. De fleste æg lægges i første halvdel af maj, og de første klækkede kuld fandtes d. 29. maj.

Stormmåge, *Larus canus*

Bestanden udgjorde i 1975 5 - 10 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1 og fig. 10.

Olsen (1906) angiver fra 1894 arten som næppe ynglende hvert år, men fra slutningen af 1920'erne synes den at have været regelmæssig ynglefugl. Bestanden udgjorde et par hundrede ynglepar i 1940'erne og frem til 1960'erne, men i 1970'erne ruger kun ca. 10 par på øerne årligt.

Rederne anbringes åbent i lav vegetation, i vegetationskanten eller på den åbne strandbred.

Hættemåge, *Larus ridibundus*

Bestanden udgjorde i 1975 31 par, som ynglede i én koloni på Storestensholm (se fig. 10). Arten nævnes først som ynglefugl fra øerne i 1920'erne, men den kan muligvis have ynglet her før den tid. Frem til midten af 1960'erne har bestanden været på et par tusinde par, men derefter er yngleforekomsten blevet mere uregelmæssig, og bestanden er ganske lille i forhold til tidligere (se fig. 5). Den er muligvis flyttet til Rønnerne på det sydlige Læsø, hvor Bruhn (1971) oplyser, at Hættemågen er gået meget stærkt frem i det samme tidsrum.

Rederne har i 1973 - 75 været anbragt i lav vegetation, i 1973 og 1974 så tæt ved havet, at samtlige reder blev skyllet bort.

Æglægningen skete i 1973 - 75 i slutningen af maj og begyndelsen af juni, hvilket er ca. 1 måned senere end i de store årligt beboede kolonier, som tidligere fandtes på øerne (jfr. fyrberetningerne).

Ride, *Rissa tridactyla*

Bestanden udgjorde i 1975 91 par, som alle yngede på Spirholm.

Arten indvandrede til øerne i 1955 med 4 par (iflg. fyrberetningerne, Christensen og Grand 1956 og Grand 1957), og den er i løbet af 1960'erne taget betydeligt til i antal. I 1970'erne har arten opretholdt det høje bestandsniveau på ca. 100 par. Dens opdukken på Ndr. Rønner skal ses i sammenhæng med, at kolonierne på Hirsholmene blev forladt omkring 1957 på grund af rotter. Således slog en lille koloni på 11 par Ride sig ned på molen i Skagen havn i 1957 og forsøgte at yngle der. At Riderne på Ndr. Rønner virkelig er indvandret fra Hirsholmene vises af, at 38 Ride, der er ringmærket som unger på Hirsholmene, senere er blevet genmeldt som voksne ynglefugle på Ndr. Rønner. Siden har

Riderne på Ndr. Rønner også ekspanderet, idet 22 unger herfra er blevet genmeldt i 1971 som voksne ynglefugle på den svenske Kattegatkyst ved Nidingen i Halland. 1 Ride aflæstes allerede i 1967 på dette sted.

I 1975 har Ride kun ynglet 3 steder i Danmark. Foruden på Nordre Rønner rugede 10 - 12 par på den sydlige ydermole i Hanstholm havn (Kr. Gammelgaard in litt.) og 86 par på Skarreklit ved Bulbjerg (U. Gjør Sørensen in litt.). Landets samlede bestand er således ca. 190 par, hvoraf den væsentligste del findes på Ndr. Rønner.

Riderne på Ndr. Rønner yngler primært i 2 kolonier: på et hustag (80 reder i 1975) og på en stenvarde (10 par i 1975), se fig. 6 og 7. Enkelte par har forsøgt at anbringe rederne i mindre kolonier eller solitært på fyrbygningerne, havnemolen og spredt på enkelte store sten på Spirholm og Storestensholm. De første år flyttede parrene meget omkring, og enkelte begyndte endog at bygge reder direkte i græsset uden forbindelse med sten.

Æglægningen i 1975 skete i maj, idet de 2 første reder med æg blev set 2. maj. 12. maj var der æg i halvdelen af rederne, og 24. maj var der æg i næsten alle rederne. Den første unge klækkedes 29. maj og 2. juli sås den første unge flyve omkring.

Fig. 6. Koloni af Ride på hustag, 1972.

*A colony of Kittiwake *Rissa tridactyla* on the roof of one of the few buildings, 1972.*

Fig. 7. Koloni af Ride på en stenvarde, 1972.
A colony of Kittiwake *Rissa tridactyla* on a cairn, 1972.

Sandterne, *Gelochelidon nilotica*

Arten har ynglet på øerne i 1930'erne og regelmæssigt i perioden 1946 - 1959 (Møller 1975).

Rovterne, *Hydroprogne caspia*

Arten har ynglet på Ndr. Rønner i 1800-tallet, hvor Faber (1828) angiver den som ynglefugl i 1827, og Olsen (1906) fandt et skalstykke mellem æg indsamlet på øerne i 1889. Siden har arten ikke ynglet på øerne.

Fjordterne, *Sterna hirundo*

Bestanden udgjorde i 1975 52 par, fordelt på 2 kolonier på henholdsvis 11 og 41 par på Storestensholm (se fig. 10).

Arten har været kendt som ynglefugl på øerne siden 1886 (fyrberetning), og de første bestandsangivelser fra 1920'erne oplyser om hundreder af par. Denne store bestand har holdt sig frem til 1960'erne, hvor arten begyndte at gå tilbage. I 1970'erne er bestanden svingende og meget lav i forhold til tidligere.

Rederne anbringes i lav vegetation, gerne kendetegnet af Strandmalurt, i tangopskyl eller på åben sandstrand. De største kolonier findes altid i nærheden af en Hættemågekoloni.

Æglægningen skete i 1975 i sidste halvdel af maj og begyndelsen af juni. 2-3 nyklækkede kuld blev set 9. juni, og 1 flyvende unge d. 27. juni.

Havterne, *Sterna paradisaea*

2 voksne Havterner blev i 1973 fanget på rede på Ndr. Rønner af Anders Pape Møller. Desuden findes 6 kuld æg fra 1901 og 1 kuld æg fra 1904 i Zoologisk Museums samlinger.

Hvorvidt Havternen har været en regelmæssig ynglefugl på øerne, er meget vanskeligt at vurdere, idet kun C.A. Rasmussen (1932) har dokumenteret sine iagttagelser med beskrivelser af fuglene. C.A. Rasmussen fandt kun ynglende Fjordterner, og de fleste andre angivelser anser også Fjordternen for den almindeligste art på stedet.

Dværgterne, *Sterna albifrons*

I Zoologisk Museums samlinger findes 1 kuld æg fra Ndr. Rønner 1906. Endvidere angiver Olsen (1906), C.A. Rasmussen (1932), Joensen (1960) og Rosendahl (1963), at arten tidligere har ynglet på øerne. Joensen (1960) angiver 1955 som sidste yngleår. Arten synes således at have været en sparsom og uregelmæssig ynglefugl på øerne.

Splitterne, *Sterna sandvicensis*

Bestanden udgjorde i 1975 45 par, som alle var samlet i én koloni på Storestensholm (se fig. 10).

Arten har været kendt som ynglefugl på øerne lige siden 1827 (Faber 1828), men ynglebestanden har svinget meget fra år til år, og enkelte år har der ikke ynglet Splitterner på øerne. I 1940'erne var bestanden konstant oppe på flere hundrede par, flere år endog mere end 1000 par. I midten af 1960'erne forsvandt arten sammen med Hættemågerne. I 1970'erne har arten været en uregelmæssig ynglefugl med 200 par i 1971 (Bruhn 1971) og 45 par i 1975.

Rederne var i 1975 anbragt i lav vegetation eller på stenede partier i denne. Kolonien lå midt imellem en Hættemågekoloni og en Fjordternekoloni. Æglægningen skete i den første uge af juni, og de første nyklækkede unger sås 27. juni. I 1959 var der store unger i alle reder i slutningen af juni (Joensen 1960).

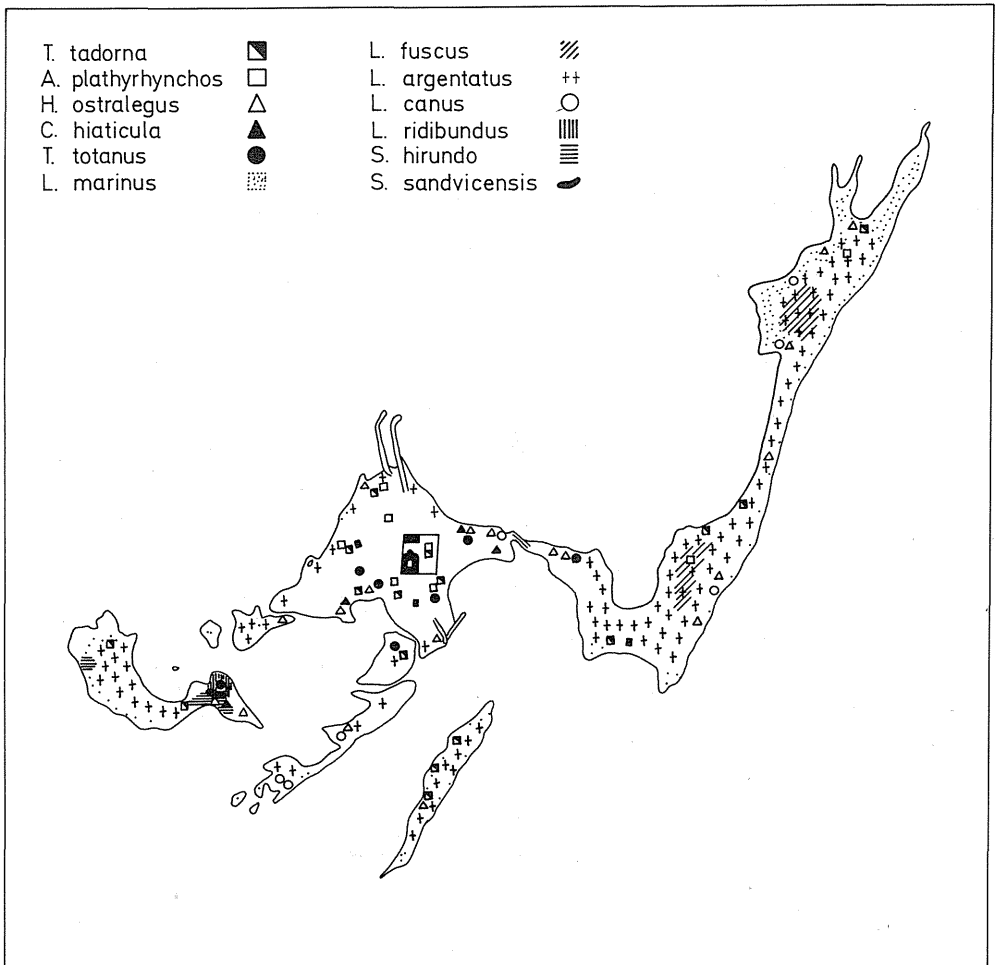

Fig. 10. Redeplacering i 1975 hos nogle udvalgte ynglefugle på Nordre Rønner.
Nest localization in 1975 of selected breeding birds on Nordre Rønner.

Tejst, *Cephus grylle*

Bestanden udgjorde i 1975 125 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1.

Tejsten har været kendt som ynglefugl på øerne lige siden de første beretninger herfra (Faber 1828), og den var sammen med Stenvender og Skærpiber den fagleart, som ornitologerne førhen valfartede til Ndr. Rønner for at se. Den første angivelse af bestandens størrelse stammer fra 1894, hvor 15 - 20 par skønnedes at yngle på øerne (Olsen 1906). Siden er bestanden steget jævnt op til 1959, hvor 70 - 80 par yngede (Joensen 1960). I 1960'erne gik bestanden mærkbart frem til 150 - 200 par (Faunistisk kartotek), men faldt i 1970'erne til 100 - 130 par.

I Danmark fandtes i 1975 en samlet ynglebestand af Tejster på ca. 350 par, hvorfor bestanden på 130 par på Ndr. Rønner er af væsentlig betydning for arten på landsbasis.

Rederne anbringes i hulrum under sten og sildekasser eller andet vraggods. Endvidere yngler enkelte par i stengærdet omkring fyrehaven, og ca. 25 par yngler hvert år i havnemølen.

Æglægningen begyndte i 1975 d. 7. maj, hvor der blev lagt æg i 2 reder, men den fortsatte helt hen til godt og vel midten af juni. Tejstens ynglebiologi studeres specielt grundigt af forfatteren, og udførlige oplysninger vil fremkomme efter studiets afslutning i 1977.

Sanglærke, *Alauda arvensis*

To par Sanglærker angives i 1930 at have ynglet på øerne for første gang ifølge fyrberetningen. Nogen beskrivelse eller dokumentation foreligger dog ikke, og angivelsen må tages med forbehold.

Landsvale, *Hirundo rustica*

Ifølge fyrberetningerne skal 1 par have ynglet i 1913. I 1951 - 63 ynglede 1 - 2 par hvert år på fyrbygningerne.

Gråkrage, *Corvus corone cornix*

Arten er første gang fundet ynglende i 1965. I 1972 fandt jeg selv 2 par ynglende. Det ene par havde rede i en gran i fyrhaven ca. 2 1/2 m over jorden. Et andet par havde samme år ifølge Sigurd Bruhn haft rede med æg på Langholm imellem store sten helt ude i havstokken (meget lig Svartbagens redeanbringelse), men reden blev skyllet væk ved højvande, inden jeg besøgte stedet. Flere gamle reder i fyrhaven og i hyldebuske på Langholm tyder på, at arten har ynglet adskillige gange på øerne i slutningen af 1960'erne.

Solsort, *Turdus merula*

Bestanden udgjorde i 1975 2 - 3 par, som alle ynglede på Spirholm. 2 hanner og 1 hun, som var blevet ringmærket i 1974, blev genfanget i 1975. Derudover blev 2 hanner og 2 hunner fanget og ringmærket i 1975.

Solsorten angives først som ynglefugl fra 1945 (fyrberetning), og efter den tid har den ynglet regelmæssigt med 1 - 3 par årligt.

Rederne anbringes på normal vis i buske og krat; en enkelt rede blev i 1975 placeret direkte oven på stengærdet omkring fyrhaven, men dog under tæt nedhængende grene.

Æglægningen fandt i 1975 sted i april, idet en rede med store unger blev fundet 8. maj.

Tornsanger, *Sylvia communis*

Arten angives som ynglende på Ndr. Rønner af Johansen (1963) og Rosendahl (1963), men der foreligger ingen dokumentation i form af redefund el. lign. Arten skulle nok kunne yngle på stedet, men da det er kortvarige besøg, der ligger til grund for yngleformodningerne, kan der lige så godt være tale om gennemtrækkende individer, der har sunget under ornitologernes besøg.

Engpiber, *Anthus pratensis*

Arten angives at have ynglet i 1937 (Løppenthin 1945) og i 1965 (Andersen-Harild in litt.), begge år med 1 par. Der foreligger dog ikke dokumentation i form af redefund. Arten

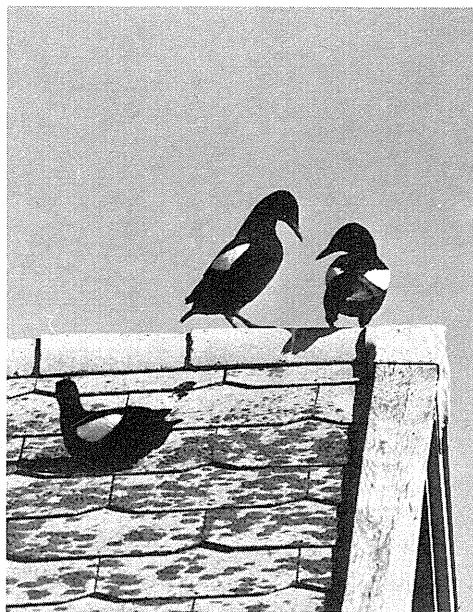

Fig. 8. Nogle par Tejster yngler i fyrhavens stengærder og har deres siddeplads på fyrbygningerne. Some pairs of Black Guillemots *Cephus grylle* nest in the stone fence around the lighthouse and are often perched on the buildings.

klar sig tilsyneladende dårligt i konkurrence med Skærpiberen.

Skærpiber, *Anthus spinoletta*

Bestanden udgjorde i 1975 25 par. Fordelingen på de enkelte øer fremgår af tabel 1.

Arten har været kendt som ynglefugl på øerne i al den tid, ornitologer har besøgt dem, og bestanden synes i hele perioden at have ligget konstant på et niveau af 15 - 25 par.

Med en samlet dansk ynglebestand på 75 - 100 par er bestanden på Ndr. Rønner af væsentlig betydning for arten i Danmark.

Reden anbringes under sten, i stensætninger, under vraggods eller i en tue i det høje græs, evt. i tilknytning til et buskads (fig. 9).

Æglægningen begynder i slutningen af april og begyndelsen af maj og ikke først i juni måned som angivet af Joensen (1971). Det er ganske vist rigtigt, at man kan finde reder med æg i juni måned, men det drejer sig formodentlig om 2. kuld. Dette er dog ikke bevist ved ringmærkning af fuglene.

Artens trækforhold er dårligt kendt. Salomonsen (1972) angiver den som fåtallig ynglestandfugl eller ynglestrejffugl, der højst trækker mod syd til Nordtysklands eller Frankrigs kyster. Der foreligger dog en gen-

melding af en Skærpiber, ringmærket på Ndr. Rønner 22/6 1967, og gemeldt i Frankrig lidt nord for Bordeaux d. 26/12 1967. Rabøl (1971) anser dog hovedparten af de danske ynglefugle for at være egentlige trækfugle, men bemærker, at nogle af ynglefuglene måske allerede vender hjem til ynglepladserne i løbet af vinteren.

Fyrberetningerne indeholder enkelte oplysninger til belysning af artens trækforhold. I 1929 angives Skærpiber at være på Ndr. Rønner »året rundt, men ikke mange om vinteren« (disse fugle kan dog være trækgæster). For andre år angives ankomstdatoer, således 13/4 1936 og 1937, 11/3 1942 og 2/3 1943.

Da Skærpiberen i Danmark er en lidet studeret art, har jeg i tabel 2 angivet en række mål og vægten af otte voksne individer, som jeg ringmærkede i 1975 på Ndr. Rønner.

Hvid vipstjert, *Motacilla alba*

Enkelte par synes at have ynglet med års mellemrum siden 1893 (tabel 3). Biotopen synes velegnet som ynglested for arten.

Stær, *Sturnus vulgaris*

Bestanden udgjorde i 1975 8 par, som alle ynglede på Spirholm. Arten har været kendt som ynglefugl på øerne siden 1893, og bestanden synes at have ligget konstant på 5 - 15 par.

Redeanbringelsen er bemærkelsesværdig, idet rederne findes i stengærden omkring fyrehaven, i havnemolen, i en gammel hornmine og i en faldefærdig stærekasse.

Æglægningen sker i begyndelsen af maj. Der var unger i de fleste reder i 1975 d. 22. maj. De første udføjne unger sås 8. juni, og 17. juni var alle unger fløjet af rederne.

Bomlærke, *Emberiza calandra*

En rede med æg blev fundet under høslet på Langholm i 1894 (Olsen 1906). Det er den eneste gang, arten er fundet ynglende på øerne.

Gråspurv, *Passer domesticus*

Arten nævnes første gang som ynglefugl i 1924 (Friis 1928), men den har sikkert ynglet på øerne i al den tid, der har boet mennesker her, dvs. siden 1880. Arten forsvandt igen, så snart beboelsen ophørte i 1963.

Fig. 9. Skærpiber, ynglefugl på Nordre Rønner. Rock Pipit *Anthus spinoletta*, a breeding bird of Nordre Rønner.

Tabel 1. Ynglefugle på Nordre Rønner 1975.

The breeding birds of Nordre Rønner, 1975. par = pairs; reder = nests.

Art - species	Spirholm	Langholm	Storesten	Lillesten	Klatterne	Total
<u>T. tadorna</u>	11 par 6 reder	8 par 2 reder	? par 2 reder	3 par 3 reder	2 par 1 rede	24 par 13 reder
<u>A. platyrhynchos</u>	6 par 6 reder	2 par 2 reder				8-10 par 8 reder
<u>S. mollissima</u>	61 par 61 reder	133 par 133 reder	15 par 15 reder	18 par 18 reder	6 par 6 reder	134-233 p. 134-233 r.
<u>M. serrator</u>	11 par 4 reder	2 par 1 rede	2 par 1 rede	4 par		19 par 6 reder
<u>H. ostralegus</u>	7 par 4 reder	8 par 5 reder	2 par 2 reder	1 par 1 rede	1 par 1 rede	19 par 13 reder
<u>C. hiaticula</u>	3 par 3 reder		1 par 1 rede			4 par 4 reder
<u>T. totanus</u>	2-3 par 1 rede	1 par	1 par		1 par	5-6 par 1 rede
<u>L. marinus</u>	2 par 2 reder	57 par 57 reder	11 par 11 reder	8 par 8 reder	3 par 3 reder	81 par 81 reder
<u>L. fuscus</u>	1 par	15 par	1 par	2 par	1 par	20 par
<u>L. argentatus</u>	30 par	225 par	50 par	34 par 34 reder	7 par 7 reder	346 par
<u>L. canus</u>	1 par 1 rede	3 par 3 reder			1 par 1 rede	5-10 par 5 reder
<u>L. ridibundus</u>			31 par 31 reder			31 par 31 reder
<u>R. tridactyla</u>	91 par 91 reder					91 par 91 reder
<u>S. hirundo</u>			52 par 52 reder			52 par 52 reder
<u>S. sandvicensis</u>			45 par 45 reder			45 par 45 reder
<u>C. grylle</u>	54 par 54 reder	34 par 34 reder	27 par 27 reder	7 par 7 reder	3 par 3 reder	125 par 125 reder
<u>T. merula</u>	2-3 par 2 reder					2-3 par 2 reder
<u>A. spinoletta</u>	7 par 3 reder	10 par 1 rede	2 par	2 par 1 rede	4 par 1 rede	25 par 6 reder
<u>S. vulgaris</u>	8 par 8 reder					8 par 8 reder

DISKUSSION

Af tabel 3 fremgår det tydeligt, at der er sket store forandringer i Ndr. Rønners ynglefuglesammensætning i den tid, øerne har været besøgt af ornitologer. Den mest iøjnefaldende forandring er vel den markante fremgang i Sølvmågebestanden i 1960'erne samtidig med en lige så markant tilbagegang i bestanden af Storm- og Hættemåge.

Der er angivet flere årsager til, at Sølvmågen har erstattet de to mindre mågearter på Ndr. Rønner og andre øer. Bruhn (1971) mener således, at de øgede mængder af guano fra de store måger (Sølvmåge og Svartbag) har bevirket en kraftig gødskning af vegetationen, således at denne er blevet for høj til at være en velegnet yngleplads for de mindre måger. Det er dog næppe rigtigt, idet de 2 - 3.000 par Hættemåger må have leveret mindst lige så megen guano som den nuværende bestand af Sølvmåger.

Sølvmågerne kan også have ydet en så hård prædation på æg og unger af Hættemågerne, at disse er flyttet bort fra øerne (Andersen-Harild og Halling Sørensen 1971). Prædationstrykket har dog næppe været så stort, at det alene kan forklare Hættemågernes næsten totale forsvinden. Derimod mener jeg, at det øgede areal, som den stigende Sølvmågebestand har lagt beslag på, i høj grad har været medvirkende til at begrænse Hættemågens yngle muligheder på Ndr. Rønner.

Tidligere ynglede Hættemågerne på alle øerne bortset fra Borfeld, men efter den store Sølvmågeekspansion i 1960'erne, hvor Sølvmågerne har beslaglagt størstedelen af Langholm, Storestensholm og Lillestensholm (se fig. 10), har Hættemågerne i 1970'erne kun ynglet på Storestensholm i et Sølvmågefrit område (se fig. 2) og på Spirholm, hvor Sølvmågen kun forekommer temmelig spredt. Da Hættemågerne desuden først er begyndt at lægge æg omkring 1. juni i årene 1973 - 75,

har de måttet placere kolonierne meget tæt ved havstokken, da de foretrækker en relativt lav bevoksning til redeanbringelsen på øer. Vegetationen længere inde på øerne er på denne årstid nået op i en højde af 1 - 1½ m og undgås derfor af Hættemågerne. Resultatet blev da også, at kolonierne både i 1973 og 1974 blev skyllet helt væk ved en lidt højere vandstand end normalt. Området på Klatterne synes dog i hele ynglesæsonen at have en så tilpas lav vegetation og så få ynglende Sølvmåger, at Hættemågen må kunne yngle her, og det kan undre, at den endnu ikke har forøgt sig her.

At Sølvmågen også trænger andre arter bort, ses tydeligt af fig. 10, som viser redefordelingen af en række ynglefuglearter i 1975. Fordelingen dette år svarer nøje til fordelingen i årene 1972 - 74. Rødben og Stor præstekrave yngler således udelukkende i Sølvmågefri områder til trods for, at velegnede ynglebiotoper også findes i Sølvmågekolonierne. Gråand og måske Stormmåge synes også i høj grad at foretrække områder udenfor Sølvmågekolonierne.

Derimod er både Gravand, Ederfugl, Strandkade og Tejst tilsyneladende upåvirkede af Sølvmågens tilstedeværelse, når de vælger redeplads. Ederfuglen synes endog ligefrem at foretrække præcis de samme ynglesteder som Sølvmågerne, når der ses bort fra fyrhaven, hvor der ingen Sølvmåger yngler, men til gengæld 25 par Ederfugle. Denne nære tilknytning mellem Ederfugle og Sølvmåger er påfaldende, eftersom Sølvmågerne æder en masse af Ederfuglenes æg og unger. Alligevel har Ederfuglebestanden holdt sig konstant på Ndr. Rønner. Af fig. 5 fremgår det, at den kraftige forøgelse, der er sket i Ederfuglebestanden, er sket før stignin-

gen i Sølvmågebestanden. Der kan således rejses tvivl om, hvorvidt Sølvmågerne har en positiv indflydelse på Ederfuglebestanden som foreslået af Ferdinand (1972). At Ederfuglen her i landet næsten udelukkende findes ynglende i Sølvmågekolonier, kan lige så godt tilskrives næsten identiske økologiske krav til redestedet.

Hvorvidt Sølvmågerne har bremset Ederfuglebestandens ekspansion på Ndr. Rønner, er vanskeligt at vurdere, idet der her kommer en anden faktor ind i billedet, nemlig færdselen på øerne. Der er livlig trafik til øerne i fuglenes yngletid, og en del mennesker går i land (se fig. 11). Når de rugende Ederfugle skræmmes af rederne, kan de ikke nå at dække æggene til med dun, og de bliver da et let bytte for Sølvmåger og Svartbage. Før Sølvmågerne ekspanderede så kraftigt på øerne, betød færdselen på øerne ikke så meget for Ederfuglene, idet de små måger ikke kunne hakke hul på deres æg.

I det foregående er der især blevet lagt vægt på Sølvmågerne som årsag til reduktionen i Hættemågebestanden. Når der lægges særlig vægt på Hættemågens forhold skyldes det, at denne art ofte trækker en række andre arter til, og at Hættemågerne er en betingelse for, at Splitternen overhovedet begynder at yngle (Lind 1963). Også Fjordterne foretrækker ofte at yngle nær Hættemågerne (Lind 1963), hvilket sås tydeligt på Ndr. Rønner i 1973 og 1975. Ternerne trækker igen andre arter til såsom Stenvender (Bruhn 1971) og andre vadefugle (se fig. 10 og Lind 1963), og ternernes kraftige tilbagegang er måske en af årsagerne til Stenvenderens forsvinden som ynglefugl på Ndr. Rønner.

Vegetationsforandringer spiller måske også en rolle. I perioden 1880 - 1963, hvor der boede folk i fyrbygningerne, blev der drevet høslet på Spirholm og Langholm, og enkelte køer og får har afgræsset øerne. Siden 1963 er der ikke tvivl om, at vegetationen er blevet betydeligt højere i hvert fald på Spirholm, hvorfra ældre fotos haves til sammenligning. Det er dog først omkring midten af maj, at Vild kørvæl og Draphavre skyder i vejret, og hvis Hættemågerne begyndte at yngle til normal tid på Ndr. Rønner, ville de nok kunne finde sig til rette på de indre dele af Spirholm. I 1970'erne har Hættemågerne imidlertid først begyndt æglægningen omkring 1. juni, hvor vegetationen er så høj, at de indre dele af øerne er uegnede til yngleplads, med mindre vegetationen bliver holdt nede ved høslet, afgræsning eller lignende plejeforanstaltninger.

Tabel 2. Nogle mål af ynglende Skærpi bere på Nordre Rønner 1975.

Some measurements of breeding Rock Pipits Anthus spinoletta, Nordre Rønner 1975.

køn sex	næblængde bill mm	tarse tarsus mm	vingelængde wing mm	vægt weight g
♂	13.0	23.6	89	23.5
♂	13.6	23.6	92	26.5
♂	13.9	24.1	92	25.0
♂	13.4	21.9	86	23.3
♂	14.6	23.2	86	23.4
♂?	14.1	22.2	89	?
\bar{x}	13.8 ± 0.6	23.1 ± 0.9	89.0 ± 2.7	23.3 ± 1.4
♀	14.7	22.2	81	22.5
♀	13.3	22.7	80	23.6
\bar{x}	14.0 ± 1.0	22.5 ± 0.4	80.5 ± 0.7	23.1 ± 0.8

	1800-								1900-								1910-					1920-					1930-													
	27	57	68	74	83	85	86	89	92	93	94	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
T. tadorna	+					+				+		+	+	+			+				20	40																		
A. plathyrrhynchos																																								
A. acuta										1																														
S. mollissima	+					+				÷											÷	÷																		
M. serrator										+		+	+								+	÷																		
H. ostralegus						+				+		+									+																			
C. hiaticula						+				+		10									+																			
A. interpres	+				+	+				+		12	5	10	5	+	+				+																			
T. totanus	+					+			+			+									+																			
C. alpina	+									+											+																			
L. marinus																																								
L. fuscus																																								
L. argentatus																																								
L. canus										+																														
L. ridibundus																																								
R. tridactyla																																								
G. nilotica																																								
H. caspia	+							+		÷																														
S. hirundo								+		+		+				+	+				+																			
S. paradisaea															+																									
S. sandvicensis	+					+				25	+	+	+																											
S. albifrons										+		+																												
C. grylle	+	+	+	+		+				18	+	+									+																			
A. arvensis																																								
H. rustica																																								
C. corone																																								
T. merula																																								
S. communis																																								
A. pratensis																																								
A. spinoletta	+									+																														
M. alba										+		+																												
S. vulgaris										+	4																													
E. calandra											1																													
P. domesticus																																								

	1940-									1950-									1960-									1970-								
	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
T. tadorna		50	30	11		15	10	10							15				13		20		15	15	8	14	20				14	18	18	24		
A. platyrhynchos						2	+	1	1				+						+					+	+	+			4					9		
A. acuta																																				
S. mollissima		21	18	15		23	24	45	32				+						+		150		225	200		213							220			
M. serrator		50	40	23		25	25	25	25				+		15				20		30		10			13		162	189	200		175		19		
H. ostralegus		20	20	20		10	10	15	15										11		7		11		7	13	15				15	12	14	19		
C. hiaticula		15	10	+		10	5	6	6						3		2		3		1		2		÷	÷	1			÷	÷	1	4			
A. interpres		3	3	2		3	3	4	3				2	2	3				÷				÷		÷				÷	÷	÷	÷	÷			
T. totanus		10		+		10	+	10	10						2				13		10				2	2		2		÷	÷	÷	÷			
C. alpina																																				
L. marinus								1	1				5						5		+		5	6	24	32	5							81		
L. fuscus			2	6								÷			÷				÷		÷		5	13	10	10			30	15	35	72	65	20		
L. argentatus						7		10	8						50								50	20	300	206	150									
L. canus		100	400	200		200	200	500	500												20		150		235	300	375	355	150		11	30	8	346		
L. ridibundus		2500		3000		2500		2000					+						5000		3000		2300	3000	1000	15	÷							31		
R. tridactyla															4	5	+	+	3		3	13	19	45	70	99	112	106		108		100	82	107	88	91
G. nilotica							+	31	+				10	+	11																					
H. caspia																																				
S. hirundo		500	500	700		500	400	250	800				00		00						175		20		75	115	90				28	3	15	23	52	
S. paradisaea													+		+				+								5				÷	÷	÷	÷	÷	
S. sandvicensis		1250	1000	1000		500	650	600	200				+			900	1000	100	300		400		650	160	33		÷			200	÷	÷	÷	÷	45	
S. albifrons															+				÷					+		÷	÷	÷								
C. grylle		60	60	40		50	65	75	78				80			75					100	175	175	175	163	150	125			90	97	99	94	130		
A. arvensis																																				
H. rustica											2		2			2					2		1			÷	÷									
C. corone													÷						÷						1	2										
T. merula						+	2	1	1				1		1														2		2	÷	÷	÷	÷	3
S. communis																																				
A. pratensis																																				
A. spinoletta													+		+								20		1	13	13	13			25	÷	÷	÷	÷	25
M. alba		10	+	+		+		1	2						1						1															
S. vulgaris		+	+	+		+	6	6	3						+						15		8		5	13	15				9	9	6	8		
E. calandra																																				
P. domesticus		+											+		+																					

Tabel 3. Antal ynglepar 1827-1975. 00 = hundreder; 000 = tusinder.
 Number of breeding pairs, 1827-1975. 00 = hundreds; 000 = thousands.

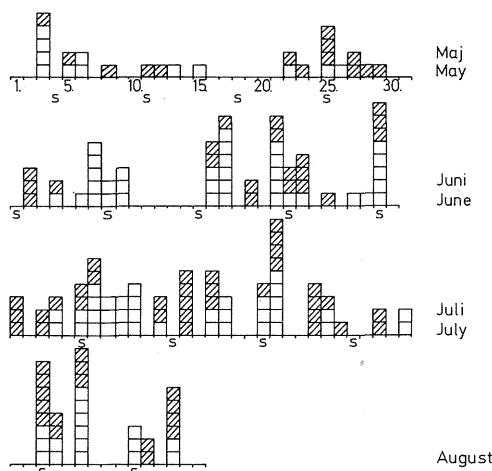

Fig. 11. Antallet af både som røgtede fiskeruser omkring Nordre Rønner i 1975 (skraverede søjler), og antallet af både som lagde til ved øerne (åbne søjler). s angiver søndage.

Number of fishing boats around Nordre Rønner in 1975 (hatched columns), and number of boats going alongside the islands (open columns). s indicates sundays.

På grund af sin særegne ynglefuglefauna bedømmes Ndr. Rønner som en fuglelokalitet af international betydning, og øerne blev således i 1965 optaget som en Project Mar lokalitet. Også efter de store forandringer i øernes ynglefuglefauna i slutningen af 1960'erne er Ndr. Rønner i 1973 bedømt til at være en fuglelokalitet af international betydning, idet øerne er optaget i en liste over vigtige våde fugleområder i Norden.

ENGLISH SUMMARY

The breeding birds of Nordre Rønner islands, northern Jutland, 1827 - 1975

Nordre Rønner is an archipelago of six small islands in Kattegat, 7 km north of the isle of Læsø (Fig. 1). The total area is about 10 hectares. The predominant habitats may be seen on Fig. 2. Table 3 summarizes all data of breeding birds known from the islands, and the distribution of the various species in 1975 is shown in Table 1 and Fig. 10.

In the 1970'ies the most remarkable breeding birds are *Cephus grylle*, *Rissa tridactyla*, *Larus marinus*, and *Anthus spinoletta*. These four species breed in small numbers only at a few other localities in Denmark, and the populations breeding on Nordre Rønner are of paramount importance for the preservation of these four species on a national scale. Furthermore, it should be stressed that Nordre Rønner is a Project Mar locality.

The impact of *Larus argentatus* on other breeding birds is discussed. Thus *Larus ridibundus*, *L. canus*, *Sterna hirundo*, *Tringa totanus*, and *Charadrius hiaticula* seem to have been negatively influenced by the increasing population of *Larus argentatus* from the mid-60'ies, whereas *Tadorna tadorna*, *Somateria mollissima*, *Haematopus ostralegus*, and *Cephus grylle* apparently have not.

LITTERATUR

- Andersen-Harild, P. og L. Halling Sørensen, 1971: Sølvmågeproblemet. — I »De ubeboede øers fugleliv«: 57 - 60. Udg. af D.O.F.
- Bruhn, S., 1971: Oplysninger om fuglelivet på Ndr. Rønner og rønnerne ved Læsø. — »De ubeboede øers fugleliv«: 17 - 20. Udg. af D.O.F.
- Christensen, C.E. og F. Grand, 1956: Riden som ynglefugl på Ndr. Rønner. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 50: 163 - 164.
- Faber, F., 1828: Kort Efterretning om en zoologisk Rejse til det nordligste Jylland i Sommeren 1827. — Tidsskrift for Naturvidenskab 5: 243 - 256.
- Ferdinand, L., 1971: Større danske fuglelokaliteter. — København.
- Ferdinand, L., 1972: Bestandsændringer og bestandssvingninger hos kystfugle. — Status over den danske dyreverden: 222 - 230.
- Friis, A., 1928: De danskes Øer, bd. 3: 395 - 399.
- Grand, F., 1957: Riden på Ndr. Rønner. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 51: 208.
- Jespersen, P., 1939: Et Kartotek over ornithologiske Iagttagelser. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 33: 90 - 92.
- Joensen, A.H., 1960: Stenøerne i Kattegat. — Jagt og Fiskeri 31: 144 - 146.
- Joensen, A.H., 1971: Skærpiber. — I »Danmarks Dyreverden«: 250 - 252.
- Joensen, A.H., 1973: Ederfuglen som ynglefugl i Danmark. — Danske Vildtundersøgelser 20: 1 - 36.
- Johansen, H., 1963: Foreløbig liste over fuglene på Læsø. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 57: 143 - 154.
- Lind, H., 1963: Nogle sociale reaktioner hos ternere. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 57: 155 - 175.
- Løppenthin, B., 1945: Bemærkninger om Ndr. Rønners og Hirsholmenes ynglefugle. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 39: 1 - 17.
- Løppenthin, B., 1953: Læsø 6. - 9. juni 1952. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 47: 19 - 21.
- Møller, A.P., 1975: Sandternen som ynglefugl i Danmark. — Danske Fugle 27: 33 - 43.
- Olsen, R.J., 1906: En Sommerudflugt til Ndr. Rønner. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 1: 38 - 45.
- Oversigt over vigtige våde fugleområder i Norden, p. 34. — København 1973.
- Project Mar. List of European and North African Wetlands of international importance. — I.U.C.N. Publications, new series no. 5, vol. II, 1965: 29 - 30.

- Rabøl, J., 1971: Skærpiber. — I »Danmarks Dyreverden«: 252.
- Rasmussen, C.A., 1932: Ornithologiske Iagttagelser fra 3 Rejser til Læsø og Ndr. Rønner i Aarene 1926, 1928 og 1930. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 26: 55-71.
- Rasmussen, S., 1932: Nogle ornithologiske Notitser fra Læsø og Ndr. Rønner fra Sommeren 1932. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 26: 138-140.
- Rosendahl, S., 1963: Fuglene er eneherkende på Ndr. Rønner. — Dansk Jagttidende 80: 263-266.
- Salomonsen, F., 1972: Fugletrækket og dets gåder, 3. udgave. — København.
- Wiinstedt, K., 1932: Karplantevegetationen på Læsø. — Bot. Tidsskr. 42: 1-181.

Manuskriptet modtaget 17. december 1975

Forfatterens adresse:
Zoologisk Museum
Universitetsparken 15
2100 Kbh. Ø.